

УДК 330.341.1

¹О.С. ГРАБОВСЬКА, ²С.С. ГРАБОВСЬКИЙ, ¹Р.В. МАКОГОН, канд. біол. наук

²В.В. КАПЛІНСЬКИЙ, кандидат ветеринарних наук

¹А.З. ПИЛИПЕЦЬ, кандидат сільськогосподарських наук

¹Інститут біології тварин УААН

²Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах ринкової економіки така соціально-економічна категорія, як інтелектуальна власність - наукова продукція як товар - створюється у вигляді документації до застосування технології чи її окремих елементів за умов виготовлення сільськогосподарської продукції, ветеринарних препаратів, кормових добавок тощо. Тому розробка критеріїв оцінки ефективності дії вказаних вище чинників має важливе значення як для наукових установ, так і для агроформувань різних організаційно-правових форм. На інноваційні розробки планується одержати охоронні документи, ДСТУ, СОУ, технічні умови та настанови.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інвестиційні джерела, сільськогосподарська продукція, комерціалізація інновацій.

Розкриття інноваційного потенціалу агропромислового комплексу Львівської області неможливо здійснити без активізації діяльності наукових установ. Незважаючи на незадовільне матеріально-технічне забезпечення і нестачу фінансування, науковцям області, і зокрема в аграрній науці, вдалося завершити наукові розробки, значна частина з яких відповідає світовому рівню [1]. Потреба активізації інноваційної підприємницької діяльності в сільському господарстві Львівської області вимагає адекватного фінансового забезпечення, в першу чергу за рахунок іноземних інвестицій. Однак поки що іноземні інвестори надають перевагу капіталовкладенням у галузь харчової промисловості і перероблення сільськогосподарської продукції. Сільське господарство Львівської області залишається недостатньо привабливим для інвестицій [2].

© Грабовська О.С., Грабовський С.С.,
Макогон Р.В., Каплінський В.В.,
Пилипець А.З., 2009

Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2009. Вип. 51. Ч. III.

Наявність інтелектуального потенціалу різко контрастує з кількістю здійснених наукових розробок і складністю щодо їх комерціалізації, яка викликана домінуванням у виробництві сільськогосподарської продукції малих агроформувань, у більшості з яких складний фінансовий стан, а отже, немає достатніх ресурсів для переходу на нові технології виробництва [3].

Проблематика комерціалізації створених у наукових установах аграрного профілю інновацій є однією з найважливіших, і вирішенню цього питання приділяють увагу багато науковців. Для активізації підприємництва і освоєння інноваційної моделі розвитку сільськогосподарської галузі слід формувати інноваційні структури АПК, і зокрема інноваційні центри, венчурні оператори, технопарки і технополіси у насінництві, племінній справі тощо [4].

Дослідженнями, проведеними науковцями в ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, встановлено, що масштаби інвестиційної проблеми в сільському господарстві, вирішення якої забезпечило б відновлення обсягів виробництва продукції галузі на рівні 1991 р., а також повне технічне оновлення та формування інших елементів матеріальної бази виробництва, перевищують реальні можливості у 20 разів [5]. За цих складних обставин, які склалися у сільському господарстві України, залучення зовнішніх інвестиційних джерел - один з основних напрямів виведення галузі з кризового стану.

Інвестиційна стратегія - невід'ємна частина економічної стратегії суб'єкта господарювання в ринкових умовах і завжди пов'язана з поточним станом підприємства, його технологічною, технічною та фінансовою базою, здійснюваною фінансово-господарською діяльністю [6]. Інвестиційна стратегія повинна формуватися на основі оцінки інвестором різних факторів: відсоткових ставок, інфляції, темпів економічного росту, а також ступеня доступного ризику для інвестування капіталу та майбутніх потреб у капіталі [7]. Інвестиційну стратегію також можна визначити як генеральний план функціонування підприємства щодо здійснення інвестиційної діяльності. Цей план включає питання, які пов'язані з послідовним розробленням стратегічних напрямів інвестиційної діяльності, забезпеченням джерелами інвестування, плануванням та ефективним їх використанням. При цьому ефективність обраної інвестиційної стратегії визначається ступенем відповідності бізнесових ідей, макро- та мікроумов ринку сільськогосподарської галузі.

На результати діяльності та рівень конкурентоспроможності аграрного підприємства впливають різні природно-кліматичні, економічні, соціальні та інші особливості аграрної галузі, які потрібно

враховувати при істотному збільшенні обсягів інвестування, плануванні виробництва чи виборі місця розташування господарства. В умовах середовища з високим рівнем конкуренції, яким є сільське господарство, при залученні інвестиційних ресурсів слід зосереджувати увагу насамперед на зниженні собівартості виробленої продукції та одночасному досягненні оптимального рівня її якості [8].

Незважаючи на зростання обсягів іноземних інвестицій в економіку України, агропромисловий сектор залишається низькопривабливою сферою для іноземного інвестування - обсяги є незначними, збільшуються помірними темпами і сконцентровані переважно у харчовій промисловості [9]. Наслідком цього є те, що головною складовою інвестиційної стратегії АПК є вибір пріоритетних напрямів інвестування сільського господарства [10].

Сьогоднішня інвестиційна політика вимагає від інвестицій соціального спрямування та високої економічної ефективності, їх використання на технічне переозброєння, модернізацію та реконструкцію підприємств. Технічне переоснащення та реконструкція підприємств залишаються основою інвестиційної діяльності у сільському господарстві в найближчій перспективі. Потрібно відзначити, що Львівщина посідає 9 місце серед регіонів України за кількістю залучених прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2005 р. Загальна частка надходження ПІІ у сільське господарство області у 2005 р. становила 188,44 тис. дол. США. Цей показник склав 0,4 % від загального обсягу ПІІ області у 2005 р. [10].

Для іноземних інвесторів найбільш пріоритетними сферами аграрного сектора залишаються:

- створення інфраструктури реалізації продукції агропромислового комплексу, особливо спрямованої на експорт;
- впровадження новітніх біотехнологій вирощування сільськогосподарських культур, худоби та птиці, які відчутно активізувалися останнім часом в Україні [11, 12];
- оновлення і модернізація на основі нових технологій підприємств переробної та харчової промисловості, також тих, що займаються заготівлею та зберіганням продукції сільського господарства;
- розвиток сільськогосподарського машинобудування та виробництво обладнання для галузей аграрного сектора.

Правильний вибір стратегії та пріоритетних напрямів інвестування буде забезпечувати поживлення інвестиційних процесів у сільськогосподарських підприємствах та сприятиме економічному зростанню галузі.

За нестачі власних коштів фінансування інвестиційної стратегії здійснюється за рахунок зовнішніх джерел. Важливу роль у цьому процесі відіграють кошти іноземних інвесторів (рис.).

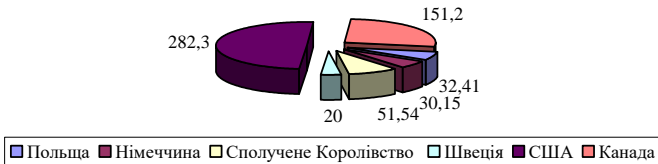

Рис. Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство Львівщини в розрізі країн у 2005 р., тис. дол. США

Проведений аналіз стану інвестування виявив недостатню зацікавленість іноземних інвесторів вкладати свої кошти в агропромисловий сектор економіки нашої держави. Значна роль у стимулюванні іноземного інвестування має відводитися державі. Основними детермінантами припливу інвестицій в нашу країну є економічні, політичні та інституційні чинники, політика приватизації, а також деякі специфічні фактори, пов'язані з перехідним процесом, як, наприклад, перспектива інтеграції до євроатлантичних структур. Підвищення іміджу України у міжнародних рейтингах, концентрація уваги міжнародного бізнесу на економічних процесах, що відбуваються в господарському комплексі, у сукупності будуть сприятливими умовами для поживлення процесів іноземного інвестування [13].

Інвестиційна діяльність активізує певні процеси в аграрному секторі, а саме: створення сучасної матеріально-технічної бази галузі сільського господарства, здійснення соціальних перетворень на селі, підвищення продуктивності виробництва аграрних формувань та рівня їх конкурентоспроможності, а також прискорення впровадження інновацій у вітчизняне агропромислове виробництво.

Організація завершення науково-технічних, науково-технологічних й організаційно-економічних розробок, їх формування

як виду інноваційної продукції, виробнича перевірка та здійснення широкої пропаганди з метою прискорення практичного освоєння досягнень науки потребують удосконалення, спрямованого на створення системи інформаційно-інноваційної бази розвитку конкурентоспроможного агропромислового виробництва на ринкових засадах [10].

Виходячи з того, що інноваційна діяльність складається з двох взаємопов'язаних частин - створення інноваційної продукції в наукових установах та застосування інновацій у відтворювальному процесі виробничій сфері, - важливо забезпечити їх повне використання, що стане основним чинником підвищення ефективності виробництва.

Аналіз розробок наукових установ аграрного профілю свідчить, що значна частина результатів наукових досліджень, віднесених за змістом і значенням до інновацій, поки що залишається невикористаною. Це зумовлюється різними причинами: низьким рівнем платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, слабкою інформаційною базою про наявний арсенал інноваційної продукції, про умови її використання, тобто відсутністю трансферу технологій.

У розвитку інноваційної діяльності, підвищенні її економічної ефективності важливого значення набувають організаційні форми практичного застосування наукових досягнень в агропромисловому виробництві. Серед них до пріоритетних напрямів реалізації інноваційної продукції, широкого застосування досягнень науково-технічного та соціально-економічного прогресу на макроекономічному рівні належить здійснення національних і державних програм, законодавчо-нормативних актів, спрямованих на комплексне багатовекторне вирішення важливих проблем розвитку агропромислового виробництва країни. Так, формування і реалізація державної аграрної політики, проведення аграрної реформи та докорінна перебудова земельних відносин не завжди спиралися на наукові розробки сучасної економічної науки, рекомендації щодо форм і методів трансформації колгоспів і радгоспів у виробничо-правові структури ринкового типу, що супроводжується стагнацією ряду галузей і підприємств, значним зниженням виробництва, а відтак і валового національного продукту (ВНП).

Найефективнішою формою реалізації інноваційної продукції на макроекономічному рівні є застосування нових ресурсоощадливих технологій та їх елементів у перспективних галузях аграрної сфери та у виробництві сільськогосподарської продукції. Тут важливого значення набувають інновації, що мають визначальний вплив на удосконалення технологічних процесів у виробничій діяльності: нові

ветпрепарати для профілактики та лікування тварин, кормові добавки та ін. У тваринництві важливою інноваційною продукцією є насамперед вирощений високопродуктивний племінний молодняк як поліпшувач продуктивних якостей нинішніх порід тварин, так і селекційна основа нових порід тварин.

Створені у структурі УААН центри наукового забезпечення агропромислового виробництва, основним завданням яких є освоєння, апробація та широке впровадження у виробництво наукових розробок, надання практичної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам в освоєнні інноваційної продукції, доопрацювання її змісту щодо регіональних ґрунтово-кліматичних та економічних умов, дещо поліпшили можливості застосування інновацій в аграрному виробництві, але не вирішили проблеми повністю. Тому поряд зі створенням інноваційної продукції наукові установи аграрного профілю спільно з державними владними органами ведуть роботу з надання сільськогосподарським підприємствам науково-консультативних послуг, проведення науково-практичних конференцій, семінарів, курсів, шкіл, днів поля, організації виставок-ярмарків, аукціонів, «круглих столів», читання лекцій, публікацій рекомендацій, інформаційних листків, статей в газетах, журналах тощо.

Наукова продукція може бути реалізована у формі проєктів, методик і нормативів для удосконалення виробництва і функціонування економічних механізмів господарювання. Товарною формою наукової продукції є також науково-технічна та економічна інформація. Проте попит на інноваційну продукцію в аграрному виробництві на сьогодні незначний.

Результативність практичного застосування інноваційної продукції, або ефективність впровадження наукових розробок, оцінюється насамперед у виробничій сфері. Основними показниками визначення економічної ефективності використання інновацій слугує передусім підвищення продуктивності праці, приріст валового виробництва продукції (ВВП), поліпшення її якості та річний економічний ефект.

Доведено, що основними організаційно-економічними умовами створення ринку науково-технічної продукції є:

- забезпечення умов для постійного використання науково-технічної продукції, яку виробляють на конкурсних засадах наукові організації;
- правове забезпечення колективів наукових установ на вільну реалізацію інноваційної продукції;

- формування оптових ринків та бірж науково-технічної продукції та інтелектуальної праці, банків наукових ідей;
- організація системи інформації про інноваційну продукцію, широкої її реклами та пропаганди у виробничій сфері;
- розробка економічного механізму діяльності ринку;
- створення організаційної системи застосування інноваційної продукції у виробництві.

Інформаційне забезпечення - важлива умова ефективного наукового супроводу в аграрному виробництві, тому для організації науково-дослідницької діяльності потрібна відповідна інформаційна база. Проте, незважаючи на виняткове значення системи нагромадження і використання статистичної, економічної, науково-технічної інформації, застосування комп'ютерних технологій у науково-дослідних роботах поки що залишається на недостатньому організаційному рівні та вимагає невідкладних заходів щодо його удосконалення і поліпшення.

Враховуючи зростання попиту на інноваційні розробки, наукові установи повинні скерувати свою діяльність на:

- розробку методичних рекомендацій щодо капіталізації об'єктів інтелектуальної власності, визначення первинної їх вартості як нематеріальних активів;
- дослідження інфраструктури зовнішнього і внутрішнього ринку наукової продукції;
- визначення і формування банку даних платоспроможних споживачів наукової продукції, обсягів попиту на неї;
- поглиблення маркетингових досліджень ринку наукової продукції щодо трансферу інновацій, визначення перспективних конкурентоспроможних розробок;
- пропаганду досягнень сільськогосподарської науки в інформаційному просторі агропромислового виробництва України.

Для просування та реалізації інноваційних розробок наукових установ на наукоємних ринках слід розробляти методичні підходи щодо оцінки конкурентоспроможності інноваційної продукції з врахуванням таких критеріїв затрат на створення інтелектуальної власності:

- затрати на проведення досліджень з певних НТП;
- кількість одержаних завершених розробок, патентів, монографій;
- термін виконання інноваційної розробки і час її освоєння в народному господарстві;
- економічна ефективність розробки (з врахуванням затрат на виробничу перевірку та впровадження, собівартість та її окупність);

- перспектива широкого впровадження у виробництво;
- отримання патентів України, міжнародних патентів та ліцензій з врахуванням економічної ефективності їх використання тощо.

Отже, діяльність відділу наукових досліджень з питань інтелектуальної власності та маркетингу інновацій у наукових установах аграрного профілю повинна бути спрямована на:

- відбір конкурентної інноваційної продукції та визначення шляхів реалізації розробок із завершених наукових досліджень;

- надання методичної допомоги при розробленні нормативних документів (НД);

- проведення поточної експертизи розроблюваних НД, а також на експертизу наукових праць щодо патентоздатності.

На основі завершених наукових розробок потрібно оформляти і подавати матеріали для участі як у Всеукраїнському конкурсі «Винахід року», який щорічно проводить Державний департамент інтелектуальної власності для популяризації винахідницької діяльності серед широких верств науково-технічної громадськості України, так і у міжнародних конкурсах.

За результатами досліджень до Українського інституту промислової власності потрібно подавати на розгляд експертизи матеріали заявок на отримання деклараційних патентів на корисні моделі і винаходи, що підвищить здатність інноваційних наукових розробок до комерціалізації. Матеріали про завершені наукові розробки слід подавати у науково-інформаційний бюлетень Української академії аграрних наук «Аграрна наука - виробництво».

Маркетингові дослідження повинні бути спрямовані на: формування об'єктів інтелектуальної власності на основі науково-технічних програм, підготовку до трансферу інновацій, патентний пошук, вивчення попиту на ринку інновацій наукових розробок та встановлення їх конкурентоспроможності, з'ясування ємності ринку наукової продукції та фінансової спроможності споживачів.

Співробітники відділу повинні брати участь як у міжнародних, всеукраїнських, так і в обласних виставках-ярмарках та щорічних Міжнародних науково-практичних конференціях «Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрного виробництва в Карпатському регіоні», які проводять Українська академія аграрних наук, Інститут біології тварин УААН, Інститут землеробства і тваринництва західного регіону УААН, Закарпатський інститут АПВ УААН, Буковинський інститут АПВ УААН.

Висновки. Для забезпечення довгострокового розвитку та підтримання високого рівня конкурентоспроможності інноваційної

продукції на ринку сільськогосподарські підприємства та наукові установи мають формувати послідовну інвестиційну стратегію своєї діяльності з урахуванням специфіки функціонування агропромислового виробництва, інвестиційної активності галузі, виявляти пріоритетні напрями інвестування, визначати найефективніші джерела фінансового забезпечення інвестиційної діяльності. Рушійними силами інноваційного процесу в АПК повинні стати науково-дослідні установи, в яких потрібно активізувати інноваційну діяльність створенням моніторингової системи відстеження інноваційного потенціалу.

Перспективи подальших досліджень. Зусилля відділу наукових досліджень з питань інтелектуальної власності та маркетингу інновацій наукової установи слід концентрувати на підготовку і діяльність менеджерів інноваційних проєктів, здатних до їх просування у сферу практичної реалізації, що дозволить вийти на світовий ринок з науковими розробками. Отримані результати досліджень з різних галузей сільськогосподарської науки будуть використані науковими установами і навчальними закладами для досліджень та навчального процесу; розробки будуть запропоновані фахівцям виробництва, фермерам для використання їх у господарствах різних організаційно-правових форм.

Література

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні за 2005 рік : стат. зб. / Державний комітет статистики України. - К., 2006. - 362 с.
2. Прямі іноземні інвестиції Львівщини у 2005 році : Стат. зб. / Головне управління статистики у Львівській обл. – Львів, 2005. - 148 с.
3. Інноваційний потенціал АПК Львівської області / П. М. Музика, Д. О. Соломонко, М. М. Мельник, І. М. Сабадаш // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрного виробництва в Карпатському регіоні», м. Чернівці, 7 - 9 черв. 2007 р. - Оброшино : [б. в.], 2007. - С. 40 - 50.
4. Розвиток інноваційного підприємництва в аграрній сфері / за ред. П. М. Музики. – Львів : [б. в.], 2000. - 156 с.
5. Кісіль М. І. Інвестиційний процес в АПК України у період ринкової трансформації економіки // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК / за ред. П. Т. Саблука. - К., 2001. - 511 с.
6. Управління інвестиційною діяльністю / Г. В. Шимшир'ян [та ін.] // Економіка і держава. - 2006. - № 4. - С. 32 - 33.
7. Доунс Дж. Финансово-инвестиционный словарь / Доунс Дж., Гудман Дж. Эллиот. - Пер. 4-го перераб. и доп. англ. изд. — М. : ИНФРА-М, 1997. - XXII. - 586 с.

8. Шинкарьок О. В. Інвестиційна діяльність в агропромисловому комплексі / О. В. Шинкарьок // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. - 2006. - Т. 2, № 14. - С. 187 - 189.

9. Ілляшенко К. В. Джерела залучення інвестицій у сільське господарство України і їх основні напрямки / К. В. Ілляшенко // Вісник ХНАУ. Сер. Економіка АПК і природокористування. - 2006. - № 9. - С. 107 - 111.

10. Литвин Р. І. Формування інвестиційної діяльності та стратегії підприємств аграрного сектора / Р. І. Литвин // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрного виробництва в Карпатському регіоні», м. Чернівці, 7 - 9 черв. 2007 р. - Оброшино : [б. в.], 2007. - С. 65 - 70.

11. Алієва О. Н. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України / О. Н. Алієва, О. В. Макарець, М. Г. Оробчук // Вісник Львівської комерційної академії. - 2002. - № 12. - С. 35 - 40.

12. Caldier P. Ukraine: new wave of investments / P. Caldier // Pig progress. - 2005. - Vol. 21. - P. 6 - 7.

13. Kawecka-Wyrzykowska E. The impact of accession of central European candidate countries to the European Union on Russia, Ukraine and Belarus / E. Kawecka-Wyrzykowska, K. Rosati // Trade and investment effects. - Warsaw, 2002. - P. 1 - 67.